

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA**

**PROGRAM MJERA VLADE ZENIČKO – DOBOJSKOG KANTONA
IZ OBLASTI PRIVREDE ZA UBLAŽAVANJE POSLJEDICA
GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE**

April, 2009. godine

1. UVODNE NAPOMENE

Gotovo da nema zemlje euro – zone, da se zvanično ne nalaze u recesiji. Prema prognozi Evropske komisije privreda osamnaest zemalja EU zabilježit će negativan rast proizvodnje u 2009. god.. Finansijska kriza se zapravo prvo pojavila u SAD–u, pa se nakon toga prenijela i na euro –zonu pa i na druga svjetska tržišta.

Ekonomija jedne države se nalazi u recesiji ako se uočava pad ili stagnaciju u dva kvartala uzastopno u odnosu na prošlogodišnji period, uzimajući u obzir ukupnu proizvodnju roba i usluga ostvarenu u određenoj nacionalnoj ekonomiji. Recesija se može definirati i na drugi način. Informacije dobijene od menadžera ili potrošača i načina na koji oni ocjenjuju trenutnu situaciju mogu poslužiti za detekciju negativnih trendova. Ako su rezultati ovih ispitivanja negativni dva puta za redom, postoje velike indicije da je prisutan pad ekonomskog rasta. Međutim, nije svako opadanje privrednih aktivnosti recesija. Za ekonomiste recesija postoji kada su ispunjeni određeni uslovi. Recesija je obično prisutna kada je smanjenje realnog bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) zabilježeno u najmanje dva usporedna tromjesječja (tj. šest mjeseci zaredom).

Dodatna ispitivanja obavljaju i privredne komore i ekonomski savezi. Privredne komore prave analize članica o trenutnoj ekonomskoj situaciji. Ako dolazi do gomilanja u skladištima proizvoda, ako se investicije odgađaju, ako se uvodi skraćeno radno vrijeme ili se zaposlenici šalju na prinudne godišnje odmore, onda se sa sigurnošću može govoriti o recesiji.

Recesija - (lat. recessus, engl. recession, njem. Konjunkturrückgang, rezession – opadanje, vraćanje) se može definirati i kao povremeno usporavanje u privrednoj aktivnosti neke zemlje praćena istovremenim pogoršanjima opće ekonomske klime (pad realnog dohotka, porast nezaposlenosti, pad industrijske proizvodnje, nizak stepen iskorištenosti proizvodnih kapaciteta). Ponavlja se u razdobljima od po nekoliko godina, započinje u jednoj zemlji ili više zemalja i treba određeno vrijeme, odnosno par godišnjih kvartala da se preseli u druge zemlje.

Tri su osnovne karakteristike recesije:

- trajanje (duration), vremenska dužina,
- dubina (depth), dubina zadiranja,
- difuzija (diffusion), širina rasprostranjenosti.

Potrošači na recesiju odgovaraju promjenom ponašanja u potrošnji, odnosno troše obazrivije, troše manje, dok banke odgovaraju povećanjem kamatnih stopa i smanjenjem ukupnog broja odobrenih kredita privredi i građanima. Proizvođači suočeni sa smanjenom potražnjom i sve skupljim i teže dostupnim kreditima, nastoje na različite načine prevazići postojeće stanje, kako bi premostili kratkoročnu nelikvidnost. Kada stanje privrednog usporavanja potraje duže vrijeme, konstatuje se prelazak iz stanja recesije u stanje depresije. Skoro sve razvijene zemlje svijeta ušle su u period usporavanja privrednog rasta, u recesiju. Trenutno je autoindustrija najviše pogođena, a ova grana industrije je značajan generator niza drugih privrednih grana. Poduzimanjem

konkretnih mjera i aktivnosti Vlada Zeničko – dobojskog kantona pokušava da pronađe mjere za ublažavanje negativnih posljedica globalne ekonomske krize.

2. UZROCI EKONOMSKE KRIZE

Mnogi ekonomski stručnjaci i analitičari su stava da ovo nije ekonomska kriza bez korijena i dubine, nego je rezultat nagomilanih problema u svijetu tokom prethodnog vremena. Neki od uzroka koji se najčešće spominju su:

- globalizacija, kao jedna od osnovnih strategija razvijenih zemalja u širenju tržišta na ostatak svijeta. Kina i Indija su zahvaljujući globalizaciji, dakle koristeći istu strategiju uz daleko manje troškove po zaposleniku i manji profit, tržištu ponudile daleko jeftinije proizvode, koji su na zavidnom kvalitativnom nivou. Takve proizvode ove države su plasirale bez velikih ograničenja na svjetsko tržište i bez obzira što su postojali pokušaji ograničenja izvoza iz ovih država. Međutim, ograničenje izvoznih aktivnosti ruši sam temelj globalizacije kao osnovne strategije koju zagovaraju upravo zapadne zemlje tokom prethodnih desetljeća.

- mentalitet, radnika je imao bitnu ulogu u projektovanju krize i privrednog posustajanja. U zemljama Evrope i SAD -a zaposlenici za velike plate teže smanjenju rada od 40 sati sedmično. Zaposlenici u Kini i Indiji rade i duplo više sati sedmično za neuporedivo niže plate. Svjetskom tržištu se nude proizvodi i sa istoka i sa zapada skoro identične kvalitete uz velike razlike u cijeni.

- moderne tehnologije,

- usluge i trgovina, postale su osnovne djelatnosti. Uspostavljeni sistemi rada na zapadu traže mnogo više radnika. Na istoku je sve brže, jednostavnije, sa nižim troškovima i jeftinije.

- poremećen sistem vrijednosti, - nešto što u stvarnosti vrijedi daleko manje nego na berzi.

2.1. Uticaj globalne finansijske krize na recesiju

Dosadašnje analize pokazuju da ako je recesija prouzrokovana, odnosno praćena kreditnom krizom, drugim riječima smanjenjem ponude povoljnih kredita ili zaoštavanjem uslova za njihovo odobravanje, krahom na tržištu dionica i nekretnina, odnosno značajnim padom njihovih cijena, recesija će trajati duže u prosjeku za jedno tromjesečje, a pad realnog BDP-a će biti izraženiji dva do tri puta više od recesije koja nije praćena finansijskom krizom. Ako recesija traje dugo i ako je po karakteru duboka, tj. ako je zabilježen pad BDP-a veći od 10% privreda te zemlje je u depresiji. Depresiju karakterizira velika nezaposlenost, smanjenje plaća, pad cijena proizvoda. Na kraju kao posljedica svega toga dolazi do smanjenje kupovne moći i prevelike ponude roba na tržištu u odnosu na potražnju. Depresija se može opisati kao period produbljene i

produžene recesije i po svom karakteru traje duže. Velika depresija u SAD –u je trajala od 1929.-1940. god.

2.2. Trajanje recesije

Dužina trajanja recesije u kojoj se nalazi svjetska privreda pa i privreda BiH je teško predvidljiva. Analize prethodnih privrednih usporavanja pokazuju da recesije u prosjeku traju jednu godinu do godinu i po, ali ih u znatnoj mjeri pogoršava prisutnost finansijske krize. Koliko će realno trajati recesija i ima li ona tendenciju da preraste u depresiju zavisi prije svega od karaktera i strukture privrede određene zemlje, a prije svega od finansijske stabilnosti, menadžerima i njihovom liderstvu u preduzećima, makroekonomskoj politici, izgrađenom povjerenju ili nepovjerenju između banaka, građana i privrednika. Realno je za očekivati da će recesija trajati kraće u razvijenim zemljama. Tipična recesija traje obično oko četiri tromjesečja (najkraća je trajala dva , a najduža 13 tromjesečja). Recesija može biti blaga i oštra, zavisno od intenziteta smanjenja realnog BDP-a. Blage recesije vežu se uz smanjenje realnog BDP-a za oko 2%, a oštre recesije u prosjeku traju jedno tromjesečje duže.

3. EFEKTI KRIZE U ZDK-U

Negativan efekat ekonomske krize i privrednog usporavanja i njegovo trajanje teško je projektovati u budućem vremenu. Ovaj efekat će biti različit od nacionalne ekonomije do nacionalne ekonomije. Teško se može utvrditi i jedinstven model antirecesijskih mjera za prevazilaženje negativnih efekata ekonomske krize. Antirecesijske mjere su u funkciji karaktera nacionalnih ekonomija. Pri rješavanju i prevazilaženju aktuelne situacije pojedine zemlje stavljaju težište na:

1. restriktivne mjere potrošnje ili
2. stimulaciju povećane potrošnje

Mjere za ublažavanje negativnih efekata svjetske ekonomske krize teško se mogu prekopirati i primjeniti u više zemalja. Postoji zajednički stav da se smanjena potražnja koja utiče direktno na smanjenje proizvodnje može sanirati samo ubrizgavanjem dodatnih finansijskih sredstava. Ova finansijska sredstva je neophodno na različite načine staviti na raspolaganje privrednim aktivnostima. Jedan od pokazatelja recesije je smanjenje realnog BDP-a koje je praćeno:

- padom industrijske proizvodnje,
- povećanjem nezaposlenosti,
- padom realnih dohodaka,
- stagniranjem plaća,
- padom prometa itd.
-

Recesija u BiH, pa i u ZDK – u je generirana globalnom, (svjetskom) recesijom koja se prenijela na BiH „domino efektom“. No postoje i domaći uzroci recesije. ZDK je primjer male i otvorene privrede koja pokretače svog rasta i razvoja traži u konkurentnoj

proizvodnji i izvozu. U uslovima kada je država duboko integrirana sa svjetskim tržištem, i relativno mali ekonomski poremećaj u okruženju se osjeća sa većim ili manjim intenzitetom na domaću privredu. Preduzeća koja su kooperanti automobilske industrije i izvozno orijentirana su to vrlo dobro spoznala. Trenutni problem recesije u Bosni i Hercegovini i Zeničko-dobojskom kantonu dodatno opterećuju strukturalni nedostaci privrede kao što su:

- niska produktivnost rada,
- mala dodana vrijednost
- nedovoljna inovativnost,
- proizvodnja proizvoda niskog tehnološkog nivoa,
- relativno slab poslovni menadžment,
- nedostatak liderstva u privatnom i javnom sektoru,
- neefikasne organizacije u preduzećima,
- komplikovana ustavna struktura države.

Ovdje smo naveli samo neke od razloga zbog kojih se sadašnja globalna recesija samo nadograđuje na domaće probleme i čini kompleksnijom ukupnu situaciju. Pbrojani nedostaci globalnu recesiju čine dugoročnijom, težom, neizvjesnom i sa teško sagledivim posljedicama.

- Psihoza, je prvi i najveći efekat globalne ekonomske krize. Ovaj negativan efekat je teško kontrolirati i obuzdati. Mnogi vlasnici preduzeća su već preduzeli mjere u vidu otpuštanja radnika, iako neki efekte krize i privrednog usporavanja nisu ni osjetili. Međutim, efekat straha od neizvjesnih budućih dana vlasnike i menadžere preduzeće prisiljava za povlačenjem ovakvih mjera.

- Neplaćanje obaveza i odgađanje plaćanja, se odnosi uglavnom na neplaćanje dobavljačima, uposlenicima, obaveza prema državi i mnogim drugim u poslovnom lancu. Evidentno da je ekonomska kriza prisutna i u ZDK-u, i da neka preduzeća nisu u stanju trenutno da izmiruju svoje nastale obaveze, ali u tome su im se priključila i ona preduzeća koja bi realno mogla da izmiruju svoje obaveze. Mnoga preduzeća ne izmiruju svoje obaveze tražeći opravdanje u nastaloj situaciji, kao da će njihove obaveze izmiriti neko drugi.

- Snižavanje cijena proizvoda i usluga, proizvoda široke potrošnje, građevinskog materijala, nekretnina i sl. također je jedan od prisutnih efekata. Cijena novca konstantno raste i ovaj proces je suprotan od procesa pada cijena roba. .

4. UTICAJ EKONOMSKE KRIZE NA PRIVREDU ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

O pojmu recesije, privrednom usporavanju i globalnoj ekonomskoj krizi se raspravljalo, gotovo isključivo, u stručnim krugovima, okruglim stolovima, tribinama ili na predavanjima na fakultetima. Danas je to nezaobilazna tema raznih diskusija u BiH. Prisutan je negativan efekat doze psihoze i straha od sadašnjeg i vremena koje je pred nama. Ekonomija BiH i ekonomija ZDK-a je mala i nedovoljno otporna u poređenju sa ekonomijama iz bližeg i daljeg susjedstva. Mogu je uzdrmati i manje krize, a ne ova

današnja globalna ekonomska kriza. Razni stručnjaci iz različitih oblasti izlažu svoja mišljenja o uzrocima krize, analiziraju i predviđaju, predlažu razne mjere za ublažavanje i prevazilaženje krize.

Svjetska ekonomska kriza ne poznaje granice i negativni efekti se osjećaju i u ZDK-u. Informacije koje dolaze od privrednika koji obavljaju poslovnu aktivnost na području ZDK-a govore u prilog smanjenju potražnje za njihovim proizvodima na domaćem i svjetskom tržištu. Većina analitičara koji se bave analizama trenutnog stanja i projektovanju budućeg vremena slažu se u mišljenjima da će se najveći negativan efekat globalne ekonomske krize osjetiti u preduzećima koja su izvozno orijentirana.

Ekonomski poremećaji ne pogađaju sva preduzeća jednako, kao ni sve kategorije stanovništva, pa naravno ni sve zemlje. Manje razvijene države, države u razvoju, duže ostaju u ekonomskoj krizi i recesiji. Recesija posebno negativno utiče na mala i srednja preduzeća i kategorije stanovništva koje su socijalno ugrožene i osjetljive na ovu vrstu promjena. To su prije svih nezaposleni, penzioneri, lica sa niskim mjesečnim primanjima, bolesni, studenti, zaposlenici na određeno vrijeme (kojima zbog smanjenja obima poslova poslodavci prvima uskrate ugovor o radu), zaposlenici u malim i srednjim preduzećima, zaposlenici u trgovini, građevinarstvu, zaposlenici u preduzećima koja su pogođena smanjenjem potražnje iz inostranstva i ovisna o kretanjima na svjetskom tržištu (automobilska industrija, drvoprerađivačka industrija) i dr. Procjenjuje se da će privredno usporavanje u ZDK-u najviše pogoditi privredne grane koje participiraju u izvozu, a prije svega:

- metalnu i metaloprerađivačku industriju,
- autoindustriju, odnosno preduzeća koja proizvode dijelove i komponente za autoindustriju,
- drvoprerađivačku industriju,
- građevinarstvo,
- industriju tekstila i kože.

Može se konstatovati da je bankarski sistem u FBiH trenutno stabilan, ali opasnosti koje prijete zbog svjetske finansijske i privredne krize, a čije efekte je nužno ublažiti, mogu se svesti na sljedeće:

- Povećava se deficit vanjskotrgovinske razmjene – pokrivenost uvoza izvozom u ZDK-u za 2007 iznosi 74,12%, a za 2008 je ta pokrivenost bila 67,55%. Pokrivenost uvoza izvozom za januar i februar 2009. godine iznosi 92,73%. Treba naglasiti da je ZDK za januar i februar 2008 imao izvoz u iznosu od 193.500.979 KM, a za januar i februar 2009 godine izvoz je iznosio 95.625.072 KM. Index jan-feb 2009/ jan-feb 2008 iznosi 49,42. Uvoz ZDK-a za januar i februar 2008. god. je iznosio 236.574.017 KM, a uvoz ZDK-a za januar i februar 2009. god. je iznosio 103.119.663 KM. Index jan-feb 2009/ jan-feb 2008 iznosi 43,59.
- Pokrivenost uvoza izvozom za januar i februar 2008. god. iznosio je 81,79%, a pokrivenost uvoza izvozom za januar i februar 2009. godine iznosi 92,73%.
- Konkurentna sposobnost naših preduzeća u periodu ekonomske krize biti će testirana kroz pojačan pritisak plasmana stranih proizvoda na naše tržište. Istovremeno naši privrednici će imati otežan plasman svojih roba na svjetsko i tržišta u okruženju,

- Indeks industrijske proizvodnje 2008/2007 je iznosio 94,1%, a indeks industrijske proizvodnje za I – III 2009. godine / I – III 2008. godine iznosi 81 %,
- Broj zaposlenih u decembru 2008. godine je 72.648, a u januaru 2009. godine 71.775,
- Broj nezaposlenih u decembru 2008. godine je 61.529, a u januaru 2009. godine 62.097, a u aprilu 2009. godine 63.082,
- Smanjene investicije i investicioni programi u stagnaciji, smanjen priliv inostranih sredstava će se odraziti na obim tekuće potrošnje,

Ublažiti uticaj finansijske i privredne krize je moguće uvođenjem odgovarajućih mjera, uz kontinuirani monitoring, kako bi se moglo na vrijeme reagirati uvođenjem dodatnih mjera ozirom na mnoge nepoznanice na globalnom nivou o dubini recesije i njenoj dužini trajanja. Pitanje konkurentnosti privrede ZDK-a neće biti proslijeđeno samo našoj privredi nego i privredama u okruženju.

5. DEFINIRANJE ANTIRECESIJSKIH MJERA

Mjere i djelovanje protiv recesije i globalne ekonomske krize zahtjeva razumnu i složenu, strateški orijentiranu makroekonomsku politiku. Takva politika treba da ima snage i potpore da rješava strukturne probleme privrede. Ovo interventno djelovanje zahtjeva složen i konzistentan paket mjera koji će imati osnov u zajedničkom djelovanju i koordiniranosti ekonomske politike. Paket mjera treba biti usmjeren prema sufinansiranju i poticanju proizvodnje i poslovnih aktivnosti, nadgradnji proizvoda (proizvodnja proizvoda više dodane vrijednosti) i uopće stvaranju ambijenta za uspješno poslovanje i ambijenta zdrave konkurentnosti. Potrebno je ulagati kapital u ljudske resurse u unapređenje znanja i vještina ljudi. Potrebno je izgrađivati sistem vrijednosti u kojem se cijeni rad, a zaposlenici vrednuju na osnovu rezultata njihovog rada. Dobra preventivna strategija recesije je unapređenje znanja i stručnosti, jer znanje, vještine i iskustvo ljudi su dobre osnove za brže i bezbolnije prevazilaženje ekonomske krize.

Prilikom definiranja prijedloga antirecesijskih mjera treba voditi računa o vlastitim mogućnostima i okvirima u kojima je antirecesijske mjere moguće provesti. Vlada Zeničko-dobojskog kantona je svjesna svojih mogućnosti i mjesta u ukupnoj strukturi vlasti. Neophodno je u fazi definiranja prijedloga antirecesijskih mjera definirati i određene principe koji takve mjere karakteriziraju.

Antirecesijske mjere treba da su prije svega:

- konkretne,
- mjerljive,
- provodive,
- sa jasnim i definiranim ciljem,
- sa brzim djelovanjem,

Naravno da predložene mjere ne bi trebale narušiti tržišni koncept privređivanja i na mala vrata uvoditi oblike dogovorne ekonomije i takvog načina privređivanja. Ekonomska kriza je prilika za radikalne promjene, izgradnju nove i bolje strukture i uvođenje

inovacija. U svijetu je prevladala antirecesijska mjera koja se svodi na poticanje potrošnje, što je u našim okvirima teško izvodljivo s obzirom na stanja u budžetima. U svijetu i okruženju se pribjegava i mjerama koje su fokusirane na zamrzavanje plaća i budžetske suficite, pravljenje programa mjera štednje i kreiranje preporuka lokalnim vlastima da se zamrznu cijene komunalnih usluga. Jedna od uspješnih mjera je povećan osiguran iznos depozita u bankama kao i smanjenje javne potrošnje i usporavanje realizacije dijela rashoda i stabiliziranje finasija.

Program antirecesijskih mjera koje predlaže Vlada Zeničko-dobojskog kantona će biti kombinacija:

- podsticajnih mjera i sufinansiranje u oblasti privrede,
- restriktivnih mjera u oblasti javne potrošnje.

Posljedice globalne ekonomske krize nije moguće rješavati kočenjem i ograničavanjem privrednog razvoja. Pravo rješenje leži u razvojnom konceptu. Imajući u vidu isključive i podjeljene nadležnosti izvršnih i zakonodavnih organa Federacije Bosne i Hercegovine i Zeničko-dobojskog kantona u provođenju usvojenog programa mjera neophodno je da Vlada i Skupština Kantona vrše kontinuiran pritisak na nadležne organe u FBiH radi provođenja već usvojenih federalnih mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize i unapređenja poslovnog ambijenta. Vlada Zeničko-dobojskog kantona će predložiti vlastiti program mjera na koje direktno ili indirektno može uticati.

Vlada ZDK-a je na 120. sjednici od 16.04.2009. god. donijela Program mjera štednje Vlade Zeničko – dobojskog kantona, za 2009. god.

6. ANTIRECESIJSKE MJERE U OBLASTI PRIVREDE ZA UBLAŽAVANJE POSLJEDICA GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE U ZENIČKO – DOBOJSKOM KANTONU

U kontekstu aktuelne ekonomske situacije, a radi poboljšanja likvidnosti privrede, rasterećenja i podsticanja privrednog razvoja i zapošljavanja Vlada Zeničko-dobojskog kantona predlaže slijedeće mjere:

6.1. Poticaji, subvencioniranja, regresiranja i kreditiranja

1. *Subvencioniranje administrativnih troškova kod izgradnje proizvodnih objekata, s ciljem intenziviranja investicinih ulaganja, zapošljavanja i razvoja,*
2. *Regresiranje kamata na investicijske kredite za proizvodne investicije s ciljem smanjenja troškova kapitala i podrške investitorima u početnim fazama realizacije investicije, ukoliko svoju investiciju realiziraju u Zeničko – dobojskom kantonu,*
3. *Subvencioniranje uvođenja međunarodnih standarda za upravljanje kvalitetom radi podizanja konkurentne sposobnosti preduzeća na domaćem i svjetskom tržištu. Subvencioniranje administrativnih troškova i investicija kod obrta iz područja prerađivačke djelatnosti, s ciljem intenziviranja investicija u obrtničke*

- djelatnosti i smanjenja administrativnih troškova, a samim tim povećanja zapošljavanja i razvoja,*
- 4. Promocija turizma. Subvencioniranje povećanja iskorištenosti kapaciteta u ugostiteljskim objektima skupine „hoteli“, s ciljem povećanja stepena iskorištenja smještajnih kapaciteta, kao i zbog niza drugih sinergetskih efekata,*
 - 5. Subvencioniranje inovatorskih djelatnosti i troškova realizacije patenata inovatora sa područja Zeničko – dobojskog kantona.*
 - 6. Subvencioniranje poduzetništvu za promociju i nastupe na domaćim i međunarodnim sajmovima, povećanje konkurentnosti, razvijanje poduzetničke kulture i internacionalizacija malih i srednjih preduzeća, pružanje savjetodavne i stručne pomoći za poduzetnike putem BSC – ZDK-a,*
 - 7. Subvencioniranje izgradnje i uspostave industrijskih, odnosno poslovnih zona,*
 - 8. Sufinansiranje proizvodnih projekata prihvaćenih od Komisije Evropske zajednice, sa ciljem osiguranja finansiranja projekata iz raspoloživih EU fondova, te projekata međunarodne i međuregionalne saradnje,*
 - 9. Subvencije u animalnoj, biljnoj proizvodnji i pčelarstvu,*
 - 10. Poticaji otkupljivačima i prerađivačima voća, povrća, gljiva i otkupljivačima mlijeka,*
 - 11. Poticati razvoj voćarstva i povrtlarstva razvojem primarne dorade i prerade u finalne proizvode i poticanje (subvencioniranje) ulaganja u plasteničku proizvodnju,*
 - 12. Poticanje i pomoć pri organizovanju organske proizvodnje, kao i dobivanje certifikata radi stvaranja uslova za plasman na domaćem, a posebno na svjetskom tržištu,*
 - 13. Zaštita stočnog fonda i unaprijeđenja u stočarstvu, kao i praćenja kretanja i zdravstvene zaštite životinja uspostaviti potpunu kontrolu obilježavanja životinja,*
 - 14. Uvesti dodatnu kontrolu korištenja subvencija, odnosno grant sredstava kod korisnika, te kontrolu namjenskog korištenja i efekata koje izazivaju dodijeljena sredstava,*
 - 15. Izvršiti harmonizaciju postupaka i kriterijuma podsticajnih mjera sa FBiH kako bi se izbjegle posljedice podrške sa različitih nivoa vlasti,*
 - 16. Putem kreditno garancijskog fonda (KGF) Vlade Zeničko – dobojskog kantona, proizvodno i izvozno orijentiranim preduzećima omogućiti povoljno korištenje sredstava iz Kreditno – garancijskog fonda Zeničko- dobojskog kantona. Povećati obim sredstava kreditno – garancijskog fonda, te smanjiti kamatnu stopu za korištenje istog od strane privrednih subjekata, putem KGF-a obezbijediti kratkoročne kredite do 30.000,00 KM za obrtna sredstva sa kamatnom stopom nižom nego u komercijalnim bankama,*

6.2. Upravljanje prirodnim resursima, javnim dobrima i koncesijama

- 1. Smanjenjem postojećih cijena drvnih sortimenata stimulirati drvoprerađivače s ciljem investiranja u viši stepen obrade drveta i povećanja broja zaposlenih,*
- 2. Unaprijediti instituciju dodjeljivanja koncesije i koncesionih prava, te otkloniti prepreke koje sprječavaju koncesionare koji raspolažu sa finansijskim*

- sredstvima, kontinuirano vršiti reviziju i kontrolu već dodijeljenih koncesija i kontrolu naplate koncesionih naknada,*
- 3. Za preduzeća iz oblasti metaloprerađe i drvoprerađe, industrije tekstila i kože kod kojih je došlo do pada potražnje na svjetskom tržištu kod Razvojne banke FBiH inicirati dodjelu povoljnih kreditnih sredstava,*

6.3. Restrukturiranje u privredi, privatizacija, kontrolne funkcije i promocija

- 1. Vlada Zeničko-dobojskog kantona treba da vrši konstantan pritisak na nadležne organe u FBiH i BiH radi provođenja već usvojenih mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize i unapređenje poslovnog ambijenta sa posebnim prioritetom na smanjenju poreza i doprinosa na plaće i iz plaće te ukidanje parafiskalnih opterećenja u privredi (naknade za korištenje općekorisnih funkcija šuma koju plaćaju sva pravna lica koja obavljaju privrednu djelatnost na teritoriji FBiH u visini 0,1% od njihovog ukupnog prihoda, opća naknada za vodu u visini 0,5% na neto obračunata sva primanja - plate, ugovor o djelu i sl., turistička članarina preduzeća koja su posredno ili neposredno vezana za turizam u visini 0,2% na ukupan prihod po završnom računu),*
- 2. U cilju realizacije strateških projekata iz oblasti elektro-energetskog i saobraćajnog sektora koji su nezamjenljiv uslov za budući sveukupni privredni razvoj, a koji će za posledicu imati i znatnu uposlenost domaće građevinske i druge operative, neophodno je da Vlada i Skupština ZDK-a vrše konstantan pritisak na nadležne organe u FBiH radi prioritete izgradnje objekata elektro-energetskog sektora i autoputa na koridoru V-C, na području ZDK-a,*
- 3. Zamrzavanje cijena komunalnih usluga i ostalih naknada (smanjenje nadoknade za gradsko građevinsko zemljište, komunalne naknade i takse za istaknutu firmu), u ingerenciji jedinica lokalne samouprave u Zeničko-dobojskom kantonu prema građanima i privrednim subjektima,*
- 4. Ubrzati aktivnosti na privatizaciji neprivatiziranih preduzeća i preostalog državnog kapitala putem kantonalne agencije za privatizaciju,*
- 5. Jačanje svih kontrolnih funkcija inspeksijskih službi i svih drugih kontrolnih organa nadzora Zeničko-dobojskog kantona,*
- 6. Povećati potrošnju domaćih proizvoda podizanjem svijesti građana kroz projekat „Kupujmo domaće“,*
- 7. Uposliti domaću i građevinsku operativu kroz realizaciju infrastrukturnih projekata kapitalnih ulaganja,*

6.4. Smanjenje javne potrošnje – mjere štednje

- 1. Smanjenje javne potrošnje kroz program mjera štednje budžeta,*
- 2. Održavanje likvidnosti i stabilnosti budžeta Vlade Zeničko-dobojskog kantona*

7. IMPLEMENTACIJA I PRAĆENJE PRIMJENE ANTIRECESIJSKIH MJERA

Neophodno je provoditi kontinuirani monitoring realizacije Programa, kako bi se moglo na vrijeme reagirati uvođenjem dodatnih mjera ozirom na mnoge nepoznanice na globalnom nivou o dubini recesije i njenoj dužini trajanja. Radna grupa za izradu Programa mjera iz oblasti privrede s ciljem ublažavanja posljedica globalne ekonomske krize u privredi Zeničko-dobojskog kantona periodično će svaka tri mjeseca analizirati provođenje mjera iz Programa i dostavljati izvještaj Vladi Zeničko-dobojskog kantona sa prijedlozima provodivih korektivnih mjera.

Sastavni dio ovog Programa je i Program mjera štednje Vlade Zeničko-dobojskog kantona za 2009. godinu.